

საქართველო და გლობალიზაცია

გლობალური საფრთხეები

მოამზადა ნინო გვარამაძემ

გლობალური საფრთხეები მოიცავს მთელ რიგ კრიტიკულ რისკებს, რომლებიც გავლენას ახდენს ჩვენს სამყაროზე.

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის გლობალური რისკების ანგარიშში 2024 ნათქვამია, რომ ყველაზე დიდი მოკლევადიანი რისკი მიზინფორმაციიდან და დეზინფორმაციიდან მოდის. გრძელვადიან პერსპექტივაში, კლიმატთან დაკავშირებული საფრთხეები დომინირებს გლობალური მოსახლეობის წინაშე არსებულ 10 რისკზე. გლობალური ექსპერტების ორი მესამედი ვარაუდობს, რომ მულტიპოლარული ან ფრაგმენტული წესრიგი ჩამოყალიბდება მომდევნო ათწლეულის განმავლობაში. კასკადური შოკები, რომლებიც მსოფლიოს ბოლო წლებში დაატყდა თავს, დაუძლეველი აღმოჩნდა. ომი და კონფლიქტი, პოლარიზებული პოლიტიკა, სიცოცხლის ხარჯების მუდმივი კრიზისი და ცვალებადი კლიმატის მუდმივად მზარდი გავლენა გლობალური წესრიგის დესტაბილიზაციას ახდენს. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის 2024 წლის გლობალური რისკების ანგარიშის ძირითადი დასკვნები ასახავს ამ ყველაზე აქტუალურ გამოწვევებს, რომლებსაც ადამიანები აწყდებიან მსოფლიოს ყველა რეგიონში.

პესიმისტური გლობალური პროგნოზი

მოხსენება ცხადყოფს, რომ სამყაროს, „საშიში კრიზისების ღუეტი აწუხებს: კლიმატი და კონფლიქტი“. ეს საფრთხეები იქმნება სწრაფად მზარდი ტექნოლოგიური ცვლილებებისა და ეკონომიკური გაურკვევლობის ფონზე. დასკვნები ეფუძნება ფორუმის გლობალური რისკების აღქმის კვლევას, რომელიც აგროვებს 1500-მდე გლობალური ექსპერტისგან აკადემიის, ბიზნესის, მთავრობის, საერთაშორისო საზოგადოებისა და სამოქალაქო საზოგადოებისგან.

ფორუმმა დააანონსა რისკები უახლოესი 2 და 10 წლისთვის.

რისკების ნუსხა უახლოესი 2 წლისთვის გამოიყურება შემდეგნაირად:

1. მიზინფორმაცია და დეზინფორმაცია
2. ამინდის ექსტრემალური მოვლენები
3. სოციალური პოლარიზაცია
4. კიბერ საფრთხეები
5. სახელმწიფოთაშორისი კონფლიქტები
6. ეკონომიკური შესაძლებლობების ნაკლებობა
7. ინფლაცია
8. იძულებითი მიგრაცია
9. ეკონომიკური ვარდნა
10. გარემოს დაბინძურება

რისკების 10 წლის ნუსხაში შესულია:

1. ამინდის ექსტრემალური მოვლენები
2. დედამიწის სისტემის კრიტიკული სისტემები
3. ბიომრავალფეროვნების კარგვა და ეკოსისტემების კოლაფსი
4. ბუნებრივი რესურსების ნაკლებობა
5. მიზინფორმაცია და დეზინფორმაცია
6. ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიების უარყოფითი შედეგები
7. იძულებითი მიგრაცია
8. კიბერ საფრთხეები
9. სოციალური პოლარიზაცია
10. გარემოს დაბინძურება

განვიხილოთ ზოგიერთი მათგანი

მიზინფორმაცია და დეზინფორმაცია

ინფორმაციას რეალური შედეგები მოაქვს. ეს შეიძლება იყოს პირდაპირი მნიშვნელობით სიცოცხლის გადარჩენა - როცა ეს მართალია. სამწუხაროდ, პირიქითაც ხდება. ცრუ ინფორმაციას დიდი ზიანის მიყენება შეუძლია. არასწორი ინფორმაცია შეიძლება გავრცელდეს ვირუსის მსგავსად, რაც გამოიწვევს იმას, რასაც ინფოდემია ეწოდება. ახლა, როგორც არასდროს, ჩვენ განვიცდით არასწორი ინფორმაციის ორი ფორმის გავრცელებას: მიზინფორმაციას და დეზინფორმაციას. ეს ორი სიტყვა, ხშირად გამოიყენება ურთიერთშენაცვლებით. ამ ამ სიტყვებს შორის კრიტიკული განსხვავებაა: განზრახვა.

რა არის მიზინფორმაცია? მიზინფორმაცია არის „ცრუ ინფორმაცია, რომელიც ვრცელდება, შეცდომაში შეყვანის განზრახვის გარეშე“. დეზინფორმაციის გავრცელება ხშირად ხდება ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ჩვენ ადამიანები არ ვართ სრულყოფილები. შეცდომის დაშვება ყველას შეგვიძლია. ჩვენ ყველას გვაკიწყდება რაღაცეები. ჩვენ არასწორად გვესმის ან არასწორად გვახსოვს დეტალები. ჩვენ მეგობრებს ვუბნებით იმას, რაც მოვისმინეთ ტელევიზორში ან ვნახეთ სოციალურ ქსელებში, რაც ნამდვილად არ იყო სიმართლე. თუ თქვენ ავრცელებთ ინფორმაციას, რომელიც არასწორია, მაგრამ არ იცით, რომ ეს არასწორია, მაშინ თქვენ ტექნიკურად ავრცელებთ მიზინფორმაციას. მაგალითად, ვთქვათ, წვეულება იწყება საღამოს 8 საათზე, მაგრამ თქვენ დაგავიწყდათ ან არასწორად წაიკითხეთ მოწვევა და უბნებით თქვენს მეგობრებს, რომ ის საღამოს 9 საათზე იწყება, თქვენ მათ მიზინფორმაციას აწვდით. აქ მთავარი ის არის, რომ თქვენ უნებურად ავრცელებთ ცრუ ინფორმაციას გარშემო; თქვენ არ გინდოდათ, ან შეიძლება გეგონოთ, რომ ინფორმაცია სიმართლე იყო. მიზინფორმაციას არ აინტერესებს განზრახვა და ეს უბრალოდ ტერმინია ნებისმიერი სახის არასწორი ან ყალბი ინფორმაციისთვის. დღეს მიზინფორმაცია ტექნოლოგიების წყალობით ძალიან მარტივად ვრცელდება. სოციალურ მედიაში მომხმარებლებმა - როგორც მხოლოდ ერთი პატარა შემთხვევა - გააზიარეს ისტორიები დელფინებისა და გელების შესახებ, რომლებიც ცურავდნენ ვენეციის არხებში ისე, რომ არ გადაამოწმეს ეს ისტორიები სიმართლე იყო თუ არა (დელფინები და გელები არ იყვნენ არხებში). ნაწილობრივ ასეთი ხშირი ინციდენტების გამო, დებატების მწვავე თემაა,

უნდა იყვნენ თუ არა პასუხისმგებელი მსხვილი ტექნიკური კომპანიები, როგორიცაა Facebook და Google, მიზინფორმაციის გავრცელებაზე.

რა არის დეზინფორმაცია?

დეზინფორმაცია ნიშნავს „ცრუ ინფორმაციას, როგორც ქვეყნის სამხედრო სიძლიერის ან გეგმების შესახებ, რომელიც გავრცელდა მთავრობის ან დაზვერვის სააგენტოს მიერ ტაქტიკური პოლიტიკური დივერსიის მტრული აქტის სახით“. იგი ასევე გამოიყენება უფრო ზოგადად და ნიშნავს „განზრახ შეცდომაში შემყვან ან მიკერძოებულ ინფორმაციას; მანიპულირებული ნარატივი ან ფაქტები; პროპაგანდა.“ ასე რომ, დეზინფორმაცია არის ცრუ ინფორმაცია, რომელიც შეგნებულად (განზრახ). დეზინფორმაციის შექმნის მიღმა შეიზლება ბევრი ბოროტი მოტივაცია იმალებოდეს. დავუბრუნდეთ წინა მაგალითს. ახლა, თუ იცით, რომ წვეულება იწყება სადამოს 8 საათზე, მაგრამ თქვენს მოწინააღმდეგეს უთხარი, რომ ის იწყება სადამოს 9 საათზე, რადგან გინდათ, რომ ის სულელურად გამოიყურობოდეს, თქვენ მას დეზინფორმაციას აწვდით. როცა მიზანმიმართულად ავრცელებ არასწორ ინფორმაციას, მოტყუების და შეცდომაში შეყვანის მიზნით - ეს დეზინფორმაციაა. დეზინფორმაცია არის ძალიან ძლიერი და დესტრუქციული. ის ჯაშუშობის საერთო იარაღია. ქვეყნებს ხშირად აქვთ ინტერესი განზრახ გაავრცელონ ყალბი ინფორმაცია თავიანთ კონკურენტ ერებზე, როგორც ამას აკეთებდნენ საბჭოთა კავშირი და შეერთებული შტატები ცივი ომის დროს, მაგალითად. როდესაც ქვეყანა ან ჯგუფი კოორდინაციას უწევს დეზინფორმაციის გავრცელების რთულ გეგმას, მას ხშირად დეზინფორმაციულ კამპანიას უწოდებენ. პროპაგანდა, რომელიც არის ინფორმაცია, რომელიც ვრცელდება იმისთვის, რომელიმე ადამიანის ან მოვლენის ცუდი ან კარგი მხარე გამოაჩინოს გამოაჩინოს, შეიძლება იყოს დეზინფორმაცია. თანამედროვე დიქტატურები, როგორიცაა ჩრდილოეთ კორეა, იყენებენ პროპაგანდისტულ დეზინფორმაციას, რათა თავიანთ მოქალაქეებს სწამდეთ, რომ მათი მთავრობა კარგია ან მართალი და რომ მტერი ქვეყნები ბოროტები არიან. მაგალითად, შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტმა დაადასტურა ჩინეთის მთავრობა ონლაინ დეზინფორმაციული კამპანიის მხარდაჭერაში, რომელიც ავრცელებს ცრუ ინფორმაციას COVID-19-ის შესახებ და ადანაშაულებს შეერთებულ შტატებს. რაც არ უნდა საშიში იყოს დეზინფორმაცია, ჟურნალისტები რთულ მდგომარეობაში აღმოჩნდებიან მისი გამოძიების დროს. მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკოსებმა შეიძლება თქვან ის, რაც ამკარად არ შეესაბამება სიმართლეს, ჟურნალისტები, როგორც წესი, პირდაპირ არ ადანაშაულებენ მათ სიცრუეს ან დეზინფორმაციის გავრცელებაში. ეს იმიტომ ხდება, რომ ჟურნალისტები, როგორც წესი, ვერ იქნებიან 100%-ით დარწმუნებული დეზინფორმაციის მიღმა განზრახვაში და მათ (და ყველა მწერალს) შეიძლება უჩივლონ ცილისწამებისთვის, თუ ისინი უსამართლოდ ვინმეს მატყუარას უწოდებენ.

როგორ განვასხვავოთ მისინფორმაცია და დეზინფორმაცია?

მიზინფორმაციისა და დეზინფორმაციის გარჩევისას გაითვალისწინეთ ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი სიტყვა: განზრახვა. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე სიტყვა ეხება არასწორი ან ყალბი ინფორმაციის ტიპებს, მხოლოდ დეზინფორმაცია არის მიზანმიმართულად არასწორი. მიუხედავად იმისა, რომ ეს განსხვავება შეიძლება საკმარისად მარტივი ჩანდეს, მიზინფორმაცია და დეზინფორმაცია მსგავსია და ზოგჯერ ურთიერთდაკავშირებული, და ამიტომ გამოიყენება ურთიერთშემცვლელად. მაგრამ სიზუსტეს აქვს მნიშვნელობა. გამოიყენეთ სიტყვა დეზინფორმაცია, როცა დანამდვილებით იცით, რომ ყალბი ან მცდარი ინფორმაცია ვრცელდება

მიზანმიმართულად, რათა ზიანი მიაყენოს მთავრობას, ორგანიზაციას ან საზოგადო მოღვაწეს. თუ არ იცით, რატომ ავრცელებს ვინმე ცუდ ინფორმაციას, უმჯობესია გამოიყენოთ მიზინფორმაცია. ციფრული ეპოქისთვის განსაკუთრების დამახასიათებელია ისეთი მიზინფორმაციისა და დეზინფორმაციის მძვინფარება როგორიცაა შეთქმულების თეორიები, პროპაგანდა, ღრმა ფეიქი, ყალბი ამბები, ხუმრობები, თაღლითობები, ფოტოშოპები. მედიაწიგნიერების გაძლიერება არის მათთან გამკლავების ერთადერთი გზა.

კლიმატთან დაკავშირებული საფრთხეები: გრძელვადიან პერსპექტივაში კლიმატის ცვლილება სათავეში უდგას მოსახლეობის წინაშე მდგარ 10 რისკს. ეს საფრთხეები მოიცავს ამინდის ექსტრემალურ მოვლენებს, ზღვის დონის აწევას, ეკოსისტემის დეგრადაციას და რესურსების სიმცირეს. საჭიროა სასწრაფო მოქმედება კლიმატის ცვლილების შესარბილებლად და მდგრადობის გასაძლიერებლად.

მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის 2023 წლის ანგარიშის მიხედვით, ექსტრემალური ამინდის ეკონომიკური ზარალი არსებითად გაიზარდა.

ამინდის ექსტრემალურმა მოვლენებმა და კლიმატთან დაკავშირებულმა კატასტროფებმა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზარალი გამოიწვია და 2010-2019 წლების განმავლობაში თითქმის 1,5 ტრილიონი დოლარი შეადგინა, რაც 1970-იან წლებში 184 მილიარდი დოლარი იყო. რეალური მაჩვენებლები სავარაუდოდ კიდევ უფრო მაღალი იქნება, რადგან ზარალის დაახლოებით 63% ითვლება დაუზუსტებელი.

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის გლობალური რისკების 2023 წლის ანგარიშის მიხედვით, საერთაშორისო სისტემა იბრძოდა კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებით საჭირო პროგრესის მისაღწევად.

1970 წლიდან უკეთესი მდგომარეობაა ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენის კუთხით. მსხვერპლის რაოდენობა რეალურად შემცირდა „გაუმჯობესებული ადრეული გაფრთხილებისა და კატასტროფების კოორდინირებული მენეჯმენტის“ წყალობით, როგორც ეს აღწერილია WMO-ს მიერ. მაგრამ მაინც: "სამწუხაროდ, ყველაზე დაუცველი თემები განიცდიან ამინდის, კლიმატის და წყალთან დაკავშირებული საფრთხის დიდ ნაწილს". 2010-დან 2019 წლამდე ამ მოვლენებთან დაკავშირებული დაღუპულთა რიცხვი 184000-ს შეადგენს, ყველაზე დიდი წილი ექსტრემალური ტემპერატურის გამო.

მიუხედავად იმისა, რომ ანგარიშში ნათქვამია, რომ გაუმჯობესებულმა გაფრთხილებებმა და კატასტროფების მენეჯმენტმა შეამცირა დაღუპულთა რიცხვი, კლიმატის კრიზისის უზარმაზარ ადამიანურ და გარემოსდაცვითი ხარჯებისგან თავის დაღწევა და მისი გავლენის უგულებელყოფა საარსებო წყაროსა და ბიზნესზე არ შეიძლება.

2023 წლის ზაფხულში დაფიქსირდა მსოფლიოში ყველაზე ცხელი დღის რეკორდი სამჯერ, რის შედეგადაც მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის (WMO) კლიმატის სერვისების ღირებულებით, პროფესორმა კრის ჰიუიტმა პრესრელიზში განაცხადა: „ჩვენ გამოუცნობ

ტერიტორიაზე ვართ და შეგვიძლია ველოდოთ მეტს. ჩანაწერები დაეცემა, როგორც ელ-ნინიო¹ განვითარდება და ეს ზემოქმედება გაგრძელდება 2024 წლამდე“, და დასძინა, რომ „ეს არის შემამფოთებელი ამბავი პლანეტისთვის“.

კლიმატის ცვლილების დაძლევა მდგრადი განვითარების ერთ-ერთი მიზანი და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია. სწორედ ამიტომ, UNDP-ის სწრაფი განვითარების ლაბორატორიამ კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხების შესწავლა და გადაწყვეტების ძიება თავისი საქმიანობის ერთ-ერთ წამყვან სფეროდ აირჩია.

საქართველო კლიმატის ცვლილების შედეგებს ყოველდღიურად განიცდის და მისი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკასა და ადამიანების ცხოვრებაზე შემამფოთებელია.

საქართველოში შეინიშნება მყინვარების სწრაფი დნობა და მეწყერების გააქტიურება. წყალდიდობამ უკვე გამოიწვია ცნობილი ტრაგიკული მოვლენები თბილისში, 2015 წლის 13 ივნისს, როდესაც კლიმატის ცვლილებით გამოწვეულ კატასტროფას 20 ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა. დედაქალაქში გააქტიურებული მეწყერი საფრთხეს უქმნის რამდენიმე დასახლებულ პუნქტს და ათასობით ადამიანს.

2023 წელს რაჭაში მომხდარი ტრაგედია მეწყერის ჩამოწოლით იყო გამოწვეული. მეწყერი ჩამოწვა აჭარასა და იმერეთშიც.

ტყის ხანძრებმა გამოიწვია ათასობით ჰექტარი ტყის საფარის განადგურება. თბილისში, სადაც CO₂-ის კონცენტრაცია განსაკუთრებით მაღალია, მწვავედ დგას ჰაერის დაბინძურების პრობლემა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ნაბახტველი, ზ. კლიმატის ცვლილება და ადამიანის ქცევა, 2021
<https://www.undp.org/ka/georgia/blog/klimatis-tsvlileba-da-adamianis-ktseva>
2. These are the biggest global risks we face in 2024 and beyond, Jan 10, 2024,
<https://www.weforum.org/agenda/2024/01/global-risks-report-2024/>
3. Armstrong, M. The Soaring Cost of Climate Change, 2023,
<https://www.statista.com/chart/11673/the-soaring-costs-of-climate-change/>

¹ ელ-ნინიო — ანომალური და გლობალური კლიმატური მოვლენა; თბილი სეზონური ზედაპირული ღინება წყნარი ოკეანის აღმოსავლეთ ნაწილში. ჩნდება სამ ან შვიდ წელიწადში ერთხელ ცივი ღინების გაქრობის შემდეგ და გაბატონებულია არანაკლებ ერთი წელი.